

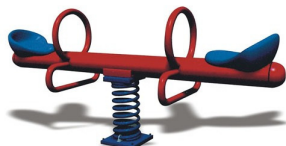
Jämställdhet – ett mynt med två sidor

Det ligger i själva begreppen ”jämlighet” och ”jämställdhet” att det som avses är att nå balans mellan flera parter. Följaktligen kan jämställdhet aldrig handla om enbart det ena könets problem och utmaningar, utan måste inkludera båda könen.

Självklart finns det problem och orättvisor som primärt slår mot det ena av könen, men man kan vara säker på att det motsatta könet istället möter andra utmaningar och hinder.

Det innebär att jämlikhetsdebatten kommer att fortsätta vara ett nollsummespel där ingen får det bättre, så länge vi envisas med att ställa könen mot varandra. Varför inte ställa dem *med* varandra, och hjälpas åt att göra allas liv bättre?

Feminismen verkar allt mer bli svaret skyldig, då tendenserna att utpeka män som ”det skyldiga könet” snarare tilltar än avtar. Här ser jag att den framväxande mansrörelsen har en viktig roll att fylla. Dels genom att synliggöra hur även män möter begränsningar och problem p.g.a. de existerande könsrollerna, och hur dessa påverkar samhällets syn på män. Dels genom att inte falla i samma fälla som feminismen verkar vara på väg att göra, att ställa könen mot varandra.

Mansrörelsen får därför aldrig tillåta sig att glömma den balansgång och det samarbete som fordras för en konstruktiv jämställdhetsdebatt. Om mansrörelsen föregår med gott exempel kan den säkerligen förmå fler att överge könskrig för könsförståelse.

Jämställdhet är ett mynt med två sidor. Här följer observationer av ett antal områden som tydligt påvisar detta.

Könsrollerna i allmänhet

Utseende vs prestation. Kvinnor upplever större krav från omvärlden på skönhet och ungdom, och bedöms ofta i oproportionerligt stor utsträckning efter sitt utseende snarare än efter sina förmågor. Män kanske behöver bry sig något mindre om det utseendemässiga, även om man kan gissa att framför allt många unga män känner pressen att vara vältränade och visa upp snygga muskler. Det huvudsakliga problemet för män är nog istället att de känner sig (och ses) som misslyckade om de inte gör karriär, är förmögna eller på annat vis framgångsrika. Där kvinnor döms efter utseende döms män efter status.

Svag eller okänslig, vilket är värst? Kvinnor som kollektiv tillskrivs ibland negativa egenskaper som obeslutsamhet och vekhet. De är svaga, helt enkelt. Män som kollektiv tillskrivs också negativa egenskaper, men får istället höra att de är hårda och egoistiska. De är okänsliga, helt enkelt. I själva verket är naturligtvis alla människor individer med individuella personlighetsdrag, varför båda sorterna generaliserande nedvärdering är precis lika meningslösa.

Offer eller förövare? Kvinnor socialiseras idag att se sig själva som offer; motarbetade och maktlösa. Vad detta gör för deras självkänsla och drivkraft är inte svårt att lista ut. Män socialiseras istället till att se sig som förövare; själviska, våldsamma och maktgiriga. Vad detta gör för deras självkänsla och drivkraft är inte svårt att lista ut.

Familj och relationer

Den lyckliga och trovärdiga föräldern. Föräldraskap är ett av de områden där könsrollerna framträder som tydligast. En kvinna förväntas vilja ha barn, och förväntas älska föräldraskapet. Om hon hellre vill göra karriär än vara hemma med barn ses hon av många som en dålig mor.

Denna begränsning är inte bara skadlig för kvinnor på ett känslomässigt plan. De kvinnor som väljer att vara hemma länge med barn inte för att de vill, utan för att de känner att det förväntas av dem, kommer som en följd av detta att er hålla lägre pension och sämre löneutveckling. Att detta blir följderna av ett fritt val vore på sätt och vis okej så länge det drabbade könen lika, men när kvinnor i högre grad har pressen på sig att vara hemma skapas en orättvisa.

Är då den manliga föräldrarollen att föredra? Tveksamt. Där kvinnor känner press att stanna hemma, känner män press att försörja. Som en följd får de mindre kontakt med sina barn, något som vid en eventuell framtida vårdnadstvist hålls emot dem. Mellan 75-90% av all enskild vårdnad som utdelas tillfaller mamman, trots att forskning visar att barn behöver båda sina föräldrar. T.ex. ökar risken markant för att ett barn som växer upp utan sin pappa kommer att hamna i fängelse, få drog- eller alkoholproblem eller psykiska besvär.

Även på det ekonomiska planet finns det nackdelar av att vara man. T.ex. tillfaller barnbidraget i sin helhet alltid mamman. Det värsta är dock scenariot när en man och en kvinna får barn utan att leva tillsammans. Kvinnan har då rätt att utkräva ett faderskapstest. Om mannen visar sig vara fadern, blir han underhållsskyldig – trots

att han inte får umgängesrätt om inte kvinnan tillåter det! Han tvingas alltså betala för sitt barn, utan att ha rätt att träffa det...

Varaktig vänskap. Kvinnor drar oftare det tyngre lasset när det gäller en familjs sociala kontakter. Det är de som samordnar familjeträffar, parmiddagar och playdates för barnen, ett ansvar som möjligen inte uppmärksammas på tillbörligt sätt. Å andra sidan är det en investering dessa kvinnor har igen i händelse av skilsmässa, då det är väldigt vanligt att kvinnor behåller det sociala kontaktnätet medan män finner sig stå helt ensamma i en tid av känslomässig prövning.

Slampan som aldrig får nobben. Kvinnor ges utan tvivel fortfarande mindre tolerans för utlevd sexualitet än vad män ges. En livsbejakande kvinna som tar för sig sexuellt riskerar än idag att ses som en slampa, som ”billig”. Att detta är gravt orättvist behöver knappast påpekas. Å andra sidan behöver kvinnor sällan riskera sitt självförtroende eller sin självaktning genom att vara den som förväntas ta initiativet. Kvinnor vet i mycket större utsträckning än män att de kan få sex om de vill ha det, och behöver inte på samma sätt bära de känslomässiga ärrarna av att få nobben.

Liv och hälsa

Det levande vårdbiträdet vs den döda VD:n. Kvinnor möts ofta av sämre tilltro till sina ledaregenskaper, och har svårare att erhålla stor politisk eller ekonomisk makt. Detta minus avseende social status och livstrygghet påverkar sannolikt kvinnors hälsa negativt. Å andra sidan har kvinnor aldrig tvingats ut i krig för att dö, i primärt syfte att på det viset skydda och skona männen. T.o.m. den *mest* framgångsrika mannen förväntas vara villig att offra sitt liv för att försvara den *minst* framgångsrika kvinnan.

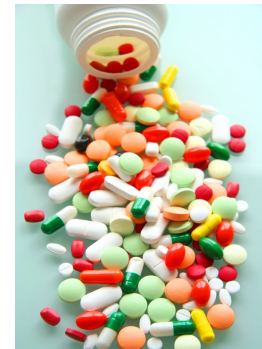
Även om detta inte på något sätt ursäktar eventuell diskriminering av kvinnor inom näringsliv eller politik, kanske det är värt att ta i beaktande när män utpekas som det makthungliga könet? Överlevnadsmakten är sannolikt den viktigaste makt en person kan inneha...

Döda gnäller inte. När kvinnor beklagar sig över fysisk eller psykisk ohälsa, ses det oftare som ”gnäll” eller tecken på vekhet än när män gör det. Å andra sidan blir kvinnor sjukskrivna oftare än män för samma symptom, särskilt om det handlar om psykiska besvär så som depression. En av konsekvenserna av detta är att män begår självmord i klart högre grad än kvinnor.

Priviligerade försökskaniner? Det har utförts färre medicinska studier utifrån kvinnors förutsättningar än utifrån mäns, varför det finns fler läkemedel framtagna efter testresultat baserade på manliga försöksgrupper. En delförklaring kan vara att män historiskt haft mer makt att påverka forskningens inriktning, samt mer pengar att lägga på stöd till sådan forskning. Detta framstår i så fall onekligen som orättvist mot kvinnor.

Samtidigt har medicinska tester historiskt utförts på personer som samhället törs ”riskera”; länge användes t.ex. fängelsekunder. Den medicinska världen har i stor utsträckning varit ovillig att utföra potentiellt farliga försök på kvinnor, särskilt med tanke på risken att utsätta någon gravid kvinna för fara.

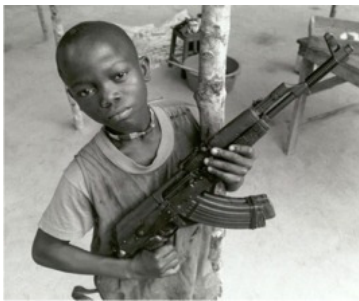

Därtill innebär den kvinnliga menstruationscykeln, med vad den innebär i form av berg- och dalbaneåkande hormonnivåer, att testresultat blir svåra att analysera och dra slutsatser av.

Skevheten mellan könen här har alltså komplexa orsaker. Män kan å ena sidan sägas ha fler anpassade mediciner för att de har haft mer makt och pengar, å andra sidan för att de i högre grad varit förbrukningsbara och lämpliga försökskaniner.

Vårt att komma ihåg är också att män dominerar i princip samtliga av de vanligaste orsakerna till för tidig död, så som hjärt-, kärl- och lungsjukdomar samt olika cancerformer. Trots detta kostar kvinnors sjukvård mer än mäns i dagens Sverige.

Krig – en tävling i lidande? Något som med rätta ofta lyfts fram är de lidanden civilbefolkningen drabbas av i krig. Särskilt då kvinnors umbäranden, som innefattar att behöva fly från sitt hem, våldtäkt, tortyr (inte sällan av sexuell natur) och svält. Ofta uthärdar kvinnorna detta samtidigt som de försöker ta hand om sina barn. En siffra som har nämnts är att 80% av alla civila flyktingar i krigstid utgörs av kvinnor och barn. Hemskheten i allt detta är i det närmaste obeskrivlig, och all upprördhet och empati är befogad.

Frågan är om män har det så mycket bättre? Deras underrepresentation bland de civila flyktingarna beror huvudsakligen på två saker. För det första är de inte längre civila, utan tjänstgör som (i de allra flesta fall högst ofrivilliga) soldater. Vidare drabbas kvarvarande civila män måhända ytterst sällan av våldtäkt och sexuell tortyr – men istället dödas de för att förebygga ett senare militärt motstånd. Anledningen till att så få män

är flyktingar i krigstid beror alltså primärt på att de antingen redan är döda, eller väntar på att dö. Dessutom är de allra flesta barnsoldater pojkar.

Vill man sammanfatta kan man alltså konstatera att kvinnor tvingas lämna sitt hem, utsätts för sexuellt våld och annan tortyr. I vissa fall blir de till och med dödade. Män tvingas lämna sitt hem, utsätts för (huvudsakligen icke-sexuellt) våld och tortyr. I bästa fall tvingas de ”bara” ta andra människors liv, i många fall blir de också dödade.

Yrkesliv och skola

Stödlärare eller dropout? Studier av skolväsendet visar att duktiga, skötsamma flickor ofta tvingas ta ett ansvar för att ”lugna” stökiga pojkar, t.ex. genom att i klassrummet placeras mellan sådana. Säkerligen har detta dubbla negativa effekter för dessa flickor. Dels genom att inverka negativt på deras egna studier, dels genom att ge dem känslan av att deras egen duktighet är mindre värd än pojkarnas stökighet.

Samtidigt vet vi att pojkar i genomsnitt har sämre betyg i skolan, trots att pojkar har samma genomsnittliga resultat som flickor både på IQ-tester och nationella prov. Dessutom är det betydligt färre pojkar som senare går vidare till högre studier. Skolväsendet har alltså saker att ta tag i för att förbättra för båda könen.

Den ensamstående egenföretagaren. Det påpekas emellanåt att det råder brist på kvinnliga egenföretagare, något som sägs bero på svårigheterna att kombinera ett större ansvar för hem och familj med framför allt de tidsmässiga krav egenföretagande ställer. Det ligger säkert en del i detta, och självfallet är det olyckligt att samhället går miste om kvinnors idéer och initiativ.

Samtidigt brukar det ofta påpekas att den grupp som i störst utsträckning möter dessa svårigheter är ensamstående mammor – utan att reflektera över varför det är så. En uppenbar anledning? Att kvinnor väldigt mycket oftare får vårdnaden om barn vid tvister, och att män även vid delad vårdnad väldigt sällan får utgöra primär ”boendeförälder”. En stor orsak till att ensamstående män har lättare för egenföretagande är alltså att de inte har samma tillgång till sina barn. Är detta verkligen en fördel värd priset?

Låglönlad eller utsliten? JämO har slagit fast att endast en procent av alla yrkeskvinnor har en oskäligt låg lön, och då jämfört med både män och andra kvinnor. Dessutom behöver ”oskälig” inte betyda ”på grund av diskriminering”. Dock visar siffrorna från JämO att tre gånger fler kvinnor än män har oskäligt låg lön, vilket utan tvekan är en könsbunden orättvisa som måste rättas till.

Ett större problem kan istället sägas vara att lågutbildade kvinnor i princip bara kan få jobb inom typiska ”kvinnobrancher”, som vård och omsorg. Där dominerar deltidstjänster, vilket får som följd att lönerna blir lägre.

Lågutbildade män, å andra sidan, har inget annat val än att ta hårda, slitsamma och ofta farliga jobb. De får visserligen högre lön, men riskerar att förvandlas till en siffra i statistiken över arbetsplatsolyckor. ”Frisk och fattig” eller ”tidigare högavlönad, nu sjukpensionär” är onekligen en fråga av karaktären pest eller kolera.

Brott och straff

Det osynliga slaget. Även om män och kvinnor är i princip lika vanliga som utövare av partnervåld, skadas kvinnor av sådant våld drygt dubbelt så ofta. Det är också vanligare att kvinnor utsätts för repetitivt våld från sin partner än att män gör det.

Män kanske inte utsätts för lika allvarligt eller återkommande våld, men osynliggörs å andra sidan när de väl utsätts. Häromåret satsade staten 800 miljoner på att förebygga ”mäns våld mot kvinnor, och våld i samkönade relationer” och *noll* kronor på att förebygga kvinnors våld mot män – trots att cirka 30% av dem som utsätts för så kraftigt partnervåld att fysiska skador uppstår är män!

Varför inte helt sonika utgå från målsättningen att förebygga *allt* partnervåld?

Sexuellt våld och ifrågasatt rättsäkerhet. Sexuella övergrepp och våldtäkter är horribla brott, missgärningar som klart oftast drabbar kvinnor. Män som grupp har förmodligen svårt att inse vilket trauma både själva gärningen och rädslan för den innebär, då de inte alls löper samma risk att utsättas (förutom i fängelse, där det inte är helt ovanligt).

Som om detta inte vore illa nog händer det regelbundet att anmälade kvinnor misstros. Deras klädsel, promillehalt och sexuella bakgrund ifrågasätts och detaljgranskas. Har de egentligen inte dragit detta över sig själva? Denna hutlösa brist på respekt och humanitet får givetvis kvinnor att känna att deras rättssäkerhet är ifrågasatt.

Män löper istället risken att dömas för ett av de vidrigaste brotten man kan tänka sig enbart baserat på ”ord mot ord”. När USA:s flygvapen genomförde en grundlig granskning av närmare 600 anmälda våldtäkter, var det 27% av de anmälade kvinnorna som erkände att anmälan var falsk – antingen inför utsikten att behöva ta ett lögn-detektortest, eller efter att ha tagit det och avslöjats. Överraskade av den

höga siffran genomförde man en liknande studie av det amerikanska polisväsendet. Uppföljningen visade på mellan 30-40% av anmälningarna som antingen ogrundade eller direkt falska.

Trots att det är känt att falskanmälningar förekommer, är sexuellt våld den enda brottstyp där vi tillåter oskyldighetsprincipen (oskyldig tills bevisad skyldig) att sättas ur spel. Det behöver här inte finnas fysiska bevis; så länge anmälaren framstår som trovärdig kan det räcka för fällande dom. Denna hutlösa brist på normal bevisbörda får givetvis män att känna att deras rättssäkerhet är ifrågasatt

Otrygghet vs misstänkliggörande. Är manliga våldsbrott en del av den s.k. köns-maktordningen? Det är i absoluta tal betydligt fler kvinnor som utsätts för våldsbrott av män, än män som utsätts för våldsbrott av kvinnor. Att kvinnor då kan känna en viss otrygghet i sitt förhållande till det manliga könet är inte särskilt förvånande. Noterbart är dock att dödligt eller grovt våld från kvinnor oftast riktas mot män, medan dödligt eller grovt våld från män oftast riktar sig mot... andra män. Att se det mer frekventa manliga våldet som ett tecken på en köns-maktordning är alltså minst sagt tveksamt.

Medan oskyldiga kvinnor överlag känner sig mindre trygga, känner oskyldiga män sig överlag mer misstänkliggjorda och utpekade. Är det ena värre än det andra?

Fängslade skillnader. När kvinnor döms till fängelse innebär det ett större fördömande av hennes personliga karaktär. I stor utsträckning antas det vara något ”fel” på kvinnliga brottslingar, medan män (beroende på brottstyp) i vissa sammanhang t.o.m. kan få en viss status genom sin kriminalitet. Särskilt starkt är fördömandet av en mamma som döms till fängelse, då hon definitivt ses som en sämre mor i egenskap av brottsling. Män tappar (beroende på brottstyp) inte lika mycket i tilltro som pappa på grund av en fängelsevistelse.

Därmed inte sagt att de könsbundna orättvisorna är enkelriktade. Till att börja med döms män konsekvent både oftare och till längre straff än kvinnor – för samma brott. Kvinnor har alltså ”straffrabatt” på grund av sitt kön. För det andra är det möjligt för mammor som döms till fängelse att få ha små barn boende hos sig under tiden de är fängslade. Pappor har däremot inte den möjligheten.

Men om myntet hade andra sidan upp?

I den här uppräkningslistan har kvinnors problem konsekvent listats först varpå männens problem tillåtit ”kontra”, vilket möjligen kan tolkas som att männens problem framställs som värre. Detta är inte avsikten. Anledningen till ordningsföljden är helt enkelt den att jämställdhetsdebatten oftast utgår från ett kvinnligt perspektiv; därför var det logiskt att presentera observationerna utifrån förhållningssättet ”jo visst, men å andra sidan...”.

Naturligtvis kunde man genom att vända på steken få det att låta som om de kvinnliga problemen är större. Dessutom skulle det i vissa fall ganska trovärdigt gå att argumentera för att specifikt män eller kvinnor har det värst – men det är inte poängen. Poängen är att könen när slutnotan räknas samman har ungefär likvärdiga problem och utmaningar, något som borde ligga till grund för alla jämställdhetsdiskussioner.

Globala skillnader

Också värt att notera är det faktum att vi här i Sverige och resten av västvärlden trots allt kommit ganska långt i vår strävan efter jämställdhet (även om det finns mycket kvar att göra).

I flertalet andra länder runt om i världen ser det annorlunda ut, och ganska ofta till kvinnors nackdel. Vissa länder med diktatur och / eller stränga religiösa regler tenderar att begränsa kvinnors politiska och sexuella rättigheter, samt deras möjligheter till utbildning och självförsörjning, på ett sätt vi inte ser i mer liberala demokratier.

Visserligen har även männen i dessa länder det oftast betydligt sämre än männen i liberala demokratier, så det är inte *heller* ett helt enkelriktat problem. T.ex. saknar mansdominerade arbeten i sådana länder i skrämmande utsträckning adekvat säkerhetstänkande, varför skillnaden mellan könen avseende antal dödsfall på arbetsplatsen är *ännu* större (till mäns nackdel) än här i västvärlden.

Det är ändå viktigt att komma ihåg att förutsättningarna för jämställdhetsdiskussioner kan skilja sig åt mellan det nationella och det internationella planet.

Fredrik Sandberg
2011-01-14

KÄLLOR

Den här sammanställningen är avsedd som en målade beskrivning av köns likvärdiga behov inom området jämställdhet. Källor av vetenskaplig karaktär har dock använts för samtliga konkreta faktapåståenden.

Archer, J. (2002). *Sex differences in physically aggressive acts between heterosexual partners: A meta-analytic review*. http://www.maennerbuero-trier.de/Archer_2002.pdf

Dagens Nyheter (2006). *Flickors betyg höjs mest*. Publicerat 2006-09-30: <http://www.dn.se/nyheter/flickors-betyg-hojs-mest-1.495958>

Farrell, W. (2001). *The Myth Of Male Power*. Berkeley Publishing Group. ISBN: 0425181448.

Fox, M-J. (2004). *Girl soldiers: Human security and gendered insecurity*. Security Dialogue, Dec 2004 35: 465-479. <http://sdi.sagepub.com/content/35/4/465.full.pdf+html>

Hradilova Selin, K. (2009). *Våld mot kvinnor och män i nära relationer*. BRÅ Brottsförebyggande Rådet: http://www.bra.se/extra/faq/?module_instance=2&action=question_show&id=505&category_id=1

JämO (2008). *Miljongranskningen, Etapp 2*. http://www.jamombud.se/docs/miljongranskningen_etapp2_nov2008.pdf

Kordon, S. & Wetterqvist, A. (2006). *Gärningsmannen är en kvinna*. Bokförlaget DN. ISBN: 9175886944.

Lindahl, E. (2007). *Systematiska avvikelser mellan slutbetyg och provresultat – spelar elevens kön och etniska bakgrund roll?* Institutet För Arbetsmarknadspolitisk Utvärdering: <http://www.ifau.se/upload/pdf/se/2007/r07-22.pdf>

MinPappa.nu (2010). *Lund – staden där barn förlorar sina pappor. Genomgång av samtliga Skånes domslut under tiden 2007-2009 med avseende på vårdnads- och umgänges mål*. <http://www.minpappa.nu/wp-content/uploads/2010/05/MinPappa.nu-Lund-Staden-dar-barnen-forlorar-sina-pappor.pdf>

Regeringskansliet (2007). *Regeringen beslutar om handlingsplan mot våld*. Pressrelease 2007-11-15: <http://www.sweden.gov.se/sb/d/9722/a/92152>

Rhoads, S. (2004). *Taking sex differences seriously*. Encounter Books. ISBN: 1893554937.

Wigtzell, K. & Asplund, K. (2004). *Jämställd vård – Könsperspektiv på hälso- och sjukvården*. Socialstyrelsen: <http://www.socialstyrelsen.se/publikationer2004/2004-103-3>